

Netopir leta 2020–2021

ŠIROKOUHI NETOPIR (*Barbastella barbastellus*)

Za BatLife Europe zbrali in spisali:

Guido Reiter, Danilo Russo, Kit Stoner, Philippe Théou in Bat Conservation Trust

Prevod in priredba v slovenščino: Jan Gojznikar

Morfologija

Širokouhi netopir je srednje velik netopir, zelo lahko prepoznaven po nekoliko pritisnjem gobcu (Slika 1). Njegovi uhlji so široki in med seboj na bazi povezani s kožno gubo ter obdani z rdečkastorjavo dlako. Ušesni poklopec je trikotne oblike, s široko bazo in ožjo skorajda enakomerno široko konico, ki se prične približno na polovici dolžine poklopca.

Slika 1: Netopir leta 2020-2021: širokouhi netopir (*Barbastella barbastellus*). © Gernot Kunz

Osnovni podatki

Dolžina telesa z glavo: 40–55 mm

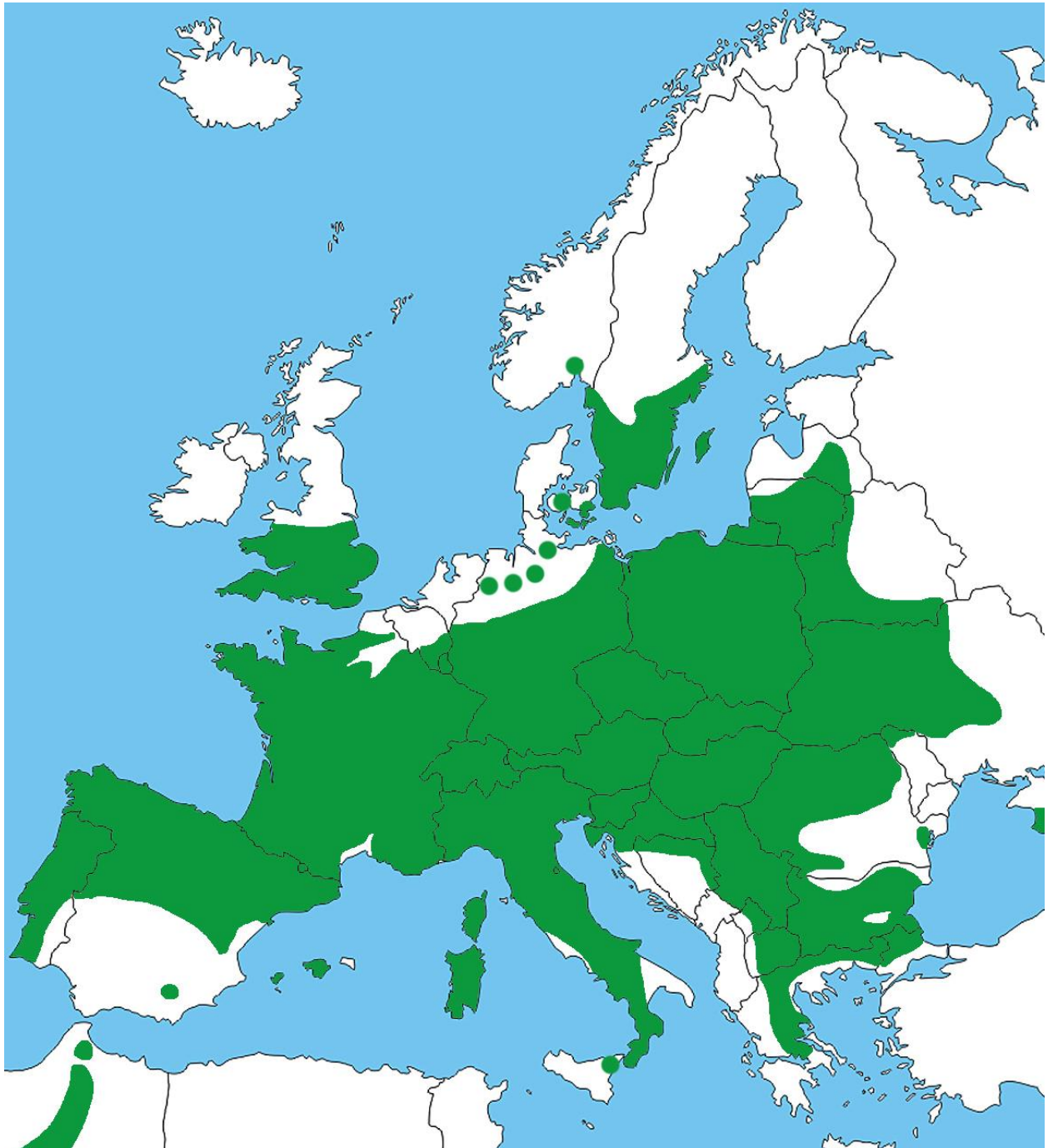
Dolžina podlakti: 35–45 mm

Razpon prhuti 260–290 mm

Masa: 6–13 g

Obarvanost: Dlaka temna, hrbtno s svetlimi konicami. Koža črnkasta oz. temno rjava.

Vrsto najdemo v večjem delu Evrope z opaznimi vrzeli v razširjenosti (npr. na območju Balkana in na Irskem; Slika 2). Na Nizozemskem je vrsta od leta 1992 označena za uradno izumrlo, medtem ko je v Belgiji in severni Franciji obravnavana kot kritično ogrožena. V Sloveniji je vrsta splošno razširjena.

Slika 2: Razširjenost širokouhega netopirja. © Christian Dietz

Poletna zatočišča

Poleti širokouhe netopirje najdemo pod odstopljeno skorjo sušic ali propadajočih dreves (Slika 3), ob pomanjkanju primernih odmrlih dreves pa lahko pa uporabljajo tudi druge drevesne odprtine. Najdemo jih lahko tudi v stavbnih zatočiščih, kjer zasedajo ozke špranje (npr. reže za polkni), ki spominjajo na njihova naravna zatočišča.

V redkih primerih, ko ustrezna drevesa niso na voljo, širokouhi netopirji uporabljajo tudi skalne razpoke, kot to na primer počnejo na glinenih erozijskih površinah v osrednji Italiji. Menjave zatočišč so pogoste, osebk pa se lahko med drevesi premikajo celo vsakodnevno. Premiki so redkejši v obdobju, ko mladiči postanejo preveliki, da bi jih lahko njihove mame varno prenesle v drugo zatočišče, do ponovnega povečanja menjav pa pride, ko mladiči pričnejo samostojno leteti. Pogoste menjave zatočišč so verjetno mehanizem, da si netopirji lažje zapomnijo in obnavljajo znanje o primernih alternativnih zatočiščih, kamor se lahko hitro in varno premaknejo v primeru nevarnosti. Menjave zatočišč običajno pomenijo skupinski premik več posameznikov.

Slika 3: Skupina širokouhih netopirjev za odstopljeno skorjo drevesa. © Christian Giese

Prehranjevalni habitat

Širokouhi netopirji se prehranjujejo na širokem domačem okolišu, ki zaobjema več habitatnih tipov, od katerih so najpomembnejši gozdovi. Pri izbiri habitata je pomembna visoka pestrost različnih struktur in ekotonov (npr. gozdnih robov in poti), medtem ko sam tip gozda ne igra tolikšne vloge.

So spretni in hitri letalci. V poletnih mesecih iz zatočišč pogosto izletijo precej zgodaj in se prehranjujejo v temnejših predelih med drevesi, ko se zadostno zmrači, pa se lahko prehranjujejo tudi na precej odprtih površinah.

Širokouhi netopirji pijejo v letu, kot vir vode pa izrabljajo mlake, kale, napajališča za živino in jezera (Slika 4).

Slika 4: Širokouhi netopir med pitjem. © Jens Rydell

Prehrana

Prehrana te vrste je sestavljena pretežno iz manjših nočnih metuljev, ki so pogosto sposobni zaznave eholokacijskih klicev netopirjev. Uspešnost lova na tako prilagojen plen je posledica uporabe »prikritega« biosonarja, ki ga plen zazna šele, ko je že prepozno, da bi se uspešno izognil ulovu. Poleg nočnih metuljev se širokouhi netopirji hranijo tudi z muhami, manjšimi hrošči in drugimi žuželkami.

Eholokacija

Eholokacijske klice širokouhega netopirja lahko s heterodinim detektorjem najbolje slišimo pri približno 32 kHz. Klici zvenijo kot kratki, trdi udarci v sosledju hitrih in nato krajših pulzov. Med letom na odprtem vrsta alternira med dvema strukturama klicev, kar omogoča relativno enostavno prepoznavo.

Razmnoževanje in življenjski krog

Parjenje širokouhih netopirjev je slabo poznano, izgleda pa, da poteka na koncu obdobja porodniških kolonij v manjših skupinah. Te so sestavljene iz enega spolno aktivnega samca in do šestih samic, ki jih včasih spremljajo mladiči. Parjenje poteka tudi na mestih jesenskega rojenja in v prezimovališčih.

Čeprav se samice lahko pariyo že v prvem letu življenja, spolno zrelost običajno dosežejo v drugem. Porodniške kolonije širokouhih netopirjev so relativno majhne, z običajno med 10 in 20 samicami z mladiči, število v zatočišču pa se redko povzpne do 100. Kotenje običajno poteka julija in včasih celo v začetku avgusta, samice pa običajno skotijo enega mladiča (občasno tudi dvojčke). Mladi netopirji pričnejo leteti, ko so stari približno tri tedne, do starosti šestih tednov pa so sposobni samostojnega hranjenja. Raziskave nakazujejo, da mladi

netopirji sledijo odraslim na uveljavljena območja prehranjevanja. V času porodniških kolonij so samci samotarski.

Povprečna življenjska doba širokouhih netopirjev je med pet in deset let, medtem ko lahko določeni osebkı dosegajo bistveno višje starosti – najstarejši znani predstavnik te vrste je tako dočakal 22 let.

Prezimovanje

Večino podatkov o prezimovanju iz številnih držav predstavljajo opazovanja posameznih osebkov v podzemnih strukturah. V severnih predelih srednje Evrope so poznane tudi večtisočglave skupine prezimujočih širokouhih netopirjev v bunkerjih. Pri nas večinoma posamezne osebkı pogosto najdemo na vhodnih delih jam. Predstavniki te vrste so relativno strpni do mrazu, najdemo pa jih v jamah, tunelih, kletih in drevesih (Slika 5). Pogosto prezimujejo na precej izpostavljenih mestih, kot so na primer odprtine v stičiščih in reže med tramovi ter votla drevesna debla. Občasno jih lahko najdemo za odstopljeno skorjo odmrlih dreves. Premiki med prezimovališči so dokaj pogosti, širokuhi netopirji pa lahko obdobja zimskih otoplitev izkoristijo za let in prehranjevanje.

Slika 5: Prezimujoči širokouhi netopir z orošenim kožuhom. © Wolfgang Forstmeier

Naravovarstvena zakonodaja

Širokouhi netopir je uvrščen na Prilogo II in IV Habitatne direktive Evropske unije, kar ga opredeli kot vrsto, pomembno za evropsko omrežje Natura 2000. Države članice tako morajo upoštevati njegovo morebitno prisotnost v predlogih razglasitve območij Natura 2000, poslanih Evropski komisiji. Habitatna direktiva ščiti tako širokouhega netopirja kot njegove habitate.

Vrsta je zaščitená tudi s Konvencijo UNEP-EUROBATS v skladu s Konvencijo o migratornih vrstah («Convention on Migratory Species, CMS»). Vsi deležniki te konvencije tako premorejo pravno podlago za zaščito vseh vrst netopirjev, vključujoč širokouhega netopirja.

Posebna varstvena zakonodaja je v veljavi tudi v različnih predelih Evrope na državnem ali regionalnem nivoju. V Sloveniji je širokouhi netopir zavarovan kot vrsta, zavarovani oz. varstva potrebni pa so tudi njegovi habitati.

Varstvo

Širokouhi netopir je na evropskem nivoju opredeljen kot ranljiva vrsta (kategorija VU) po Rdečem seznamu Svetovne zveze za varstvo narave (ang. International Union of Conservation of Nature (and Natural Resources), kratica IUCN). Nedavno je tako izginil oziroma izumrl na Nizozemskem in v severnih predelih Belgije. V večini evropskih držav je širokouhi netopir opredeljen kot redka in ogrožena vrsta – v Nemčiji in Italiji ga tako, na primer, uvrščajo v kategorijo ogrožena vrsta (EN). V Sloveniji je vrsta na Rdeči seznam sesalcev uvrščena kot ranljiva (kategorija V), njeno populacijo pa strokovnjaki trenutno ocenjujejo za stabilno.

Enega izmed poglavitnih faktorjev ogrožanja nedvomno predstavljajo precejšnje izgube listopadnih gozdov in intenzivno gozdarstvo, ki vključuje odstranjevanje propadlih oziroma umirajočih dreves v gozdnem sestoj. Svoje prispeva tudi uporaba umetnih gnojil in pesticidov, ki zmanjšuje diverzitetu žuželk ter lahko vodi v posredno zastrupljanje netopirjev. Spiranje pesticidov v vodne ekosisteme lahko tako, na primer, močno vpliva na združbe vodnih žuželk.

Slika 6: Širokouhi netopir v letu. © Daniel Hargreaves

Dodatna literatura za Slovenijo:

Petrinjak A. (2007): Širokouhi netopir (*Barbastella barbastellus*). Glej, netopir! 4(1): 2-4.

Petrinjak A. (2009): Širokouhi netopir *Barbastella barbastellus* (Schreber, 1774). V: Presetnik P., Koselj K. & Zigmajster M. (ur.), Atlas netopirjev (Chiroptera) Slovenije, Atlas of bats (Chiroptera) of Slovenia. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju: 152 str.

Presetnik P. (2007): Širokouhi netopirji v INTERREG območju. Glej, netopir! 4(1): 5.

Presetnik P., Zamolo A., Šalamun A., Grobelnik V. & Lešnik A. (2017): Monitoring populacij izbranih ciljnih vrst netopirjev v letih 2016 in 2017. Končno poročilo. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju: 189 str.